

Wilsterflappen in Drenthe

Arend Veenstra

Wilsterflappen wordt gewoonlijk geassocieerd met Friesland. Op kleine schaal wordt het echter ook in Drenthe toegepast, met name rond het Leekstermeer en in wijde beekdalen nabij Langelo (Grote Diep) en rond Spijkerboor (Hunze). De nadruk ligt op de vangst van Goudplevieren, maar ook Kieviten laten zich goed verschalken.

Voor insiders wellicht een ongebruikelijke kop voor een artikel, want Wilsters (de Noord-Nederlandse naam voor de Goudplevier *Pluvialis apricaria*) vang je niet in Drenthe. Dat doe je in Groningen en Friesland, desnoods in Noord-Holland, maar niet in Drenthe. Doch uitzonderingen bevestigen de regel en toen ik een tijd geleden Jan Grotenhuis sprak en enthousiast vertelde dat ik bij het Leekstermeer een aardig trekje in de Wilsters had gedaan, zei hij dat daar maar eens een stuk over geschreven moest worden.

Als rivierdelta en liggend in een belangrijke trekbaan van Noord-Europese vogels trokken (en trekken) er miljoenen vogels in voor- en najaar over ons land. Daarom is het niet verwonderlijk dat er in het verleden altijd mensen zijn geweest die probeerden daarvan te 'oogsten'. Er werden eenvoudige en vernuftige vangmethoden bedacht om vogels in de pot te krijgen of ze te verkopen. Om mijn verhaal niet te lang te maken, zal ik proberen beknopt de vangmethode voor Wilsters te beschrijven.

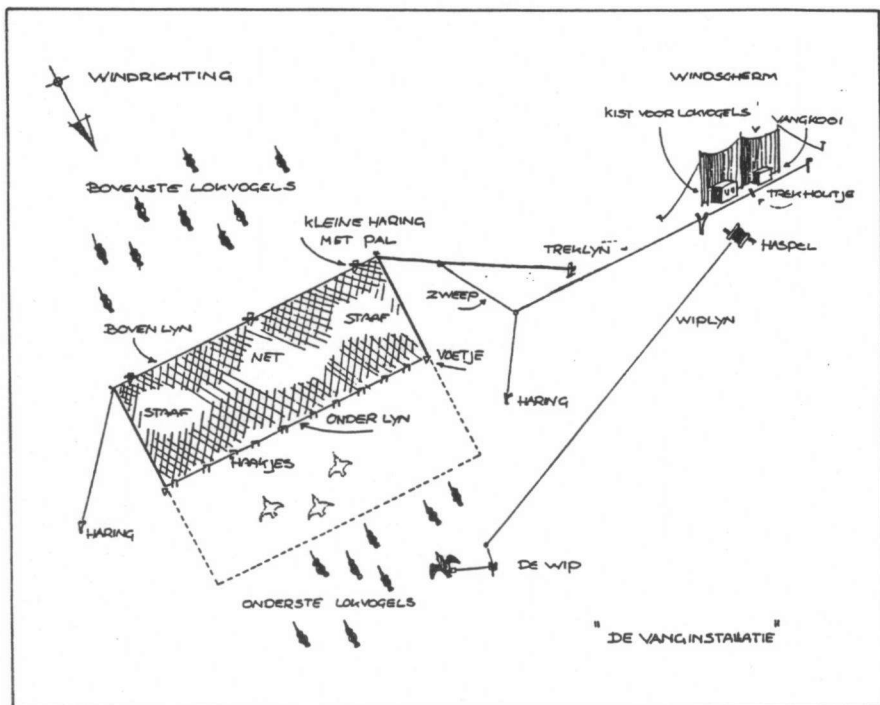
Op een plaats waar regelmatig Wilsters worden waargenomen, wordt een net uitgelegd van ongeveer 24 m lang en ruim 4 m breed. Het net wordt gespannen tussen twee staven en is bevestigd aan een lijn. Deze lijn wordt zodanig vastgezet dat het net op ongeveer 40 m afstand voor de wind kan worden overgetrokken. Rond het net worden een aantal opgezette Wilsters neergezet. De vanger installeert zich achter een windschermpje op een kistje en gewapend met een fluit wacht hij op de dingen die gaan komen. Mogelijk heeft hij ook nog een levende vogel op een wip zitten, die hij op een afstand kan laten fladderen, zodat hij nog beter overvliegende vogels kan lokken (Tekening 1).

Het vangstverloop is als volgt. Zit het de vogelaar mee, dan komen er spoedig Wilsters over. Zijn geoefend oog ziet ze al van verre, als stipjes aan de horizon. Met zijn fluit 'roept' hij ze aan. Reageren ze, dan draaien ze bij en zien hun opgezette soortgenoten staan. Het ziet er vertrouwen-wekkend uit, zodat ze laag over het net scherend invallen. Op dat moment trekt de vogelaar aan de treklijn, schiet het net omhoog en worden de Wilsters onder het net 'geflapt'. Op deze manier zijn er gedurende vele eeuwen enorm veel Goudplevieren aan hun eind gekomen. Ongeveer 20 jaar geleden is deze vorm van jacht verboden en sinds kort mag er ook niet meer met het geweer op ze worden gejaagd.

In 1963 ringde ik mijn eerste Wilsters, toen ik als gast mee mocht met Harm Beutè uit Lutjegast, een oude rot in het vak. Via hem kwam ik in contact met Engbert van Esch uit Grootegast, die mij de kneepjes van het vak leerde. Hij was het ook die voorstelde om in het voorjaar naar het Leekstermeergebied te gaan. Hij had daar in het verleden mooie 'trekjes' gedaan. (Vroeger mocht er ook in het voorjaar worden gevangen.)

Het werd Langelo. Daar had ik op de grens van beekdal en ontginningsgebied regelmatig Wilsters waargenomen. Eind februari 1964 was het zover. Vol verwachting ging ik met twee ervaren wilsterflappers op pad. We vingen er die morgen 7 stuks en drie weken later nog eens 30. Dat was een mooie start en later zou blijken dat ik een dergelijk aantal in Noord-Drenthe in het voorjaar niet weer zou halen. Voor alle duidelijkheid: het vangen van Goudplevieren is een 'vak' waar veel kennis en een dosis geluk voor nodig is. De weersomstandigheden spelen een grote rol.

De wilsterflappers die het om den brode deden, gingen in het seizoen elke dag vangen en namen daardoor alle goede dagen mee. En die bijzondere vangsten werden steeds opnieuw verteld en niet zelden aangedikt.

Tekening 1. Vanginstallatie voor Wilsters (naar: O. Eenshuistra, Vanellus 9, 1956). Pull net for catching Golden Plovers (after O. Eenshuistra, Vanellus 9, 1956).

Van die bijna 40 geringde vogels werden er drie teruggemeld. In de herfst van datzelfde jaar werd er één geschoten in Denemarken, het jaar daarop schoten Franse jagers er ook één en in 1969 werd de derde gevangen in Vlaanderen en weer losgelaten. Als ik mijn ringgegevens doorblader, blijkt dat ik in Langelo zowel in voorjaar, zomer als herfst af en toe een paar Goudplevierien ving, maar nooit veel. Dat komt mijns inziens vooral omdat je op de grens zit van het gebied waar Wilsters in grotere aantallen langere tijd pleisteren. Rond het Leekstermeer kom je ze bijvoorbeeld meer en gedurende een langere tijd tegen dan bij Langelo. Bovendien heb ik de indruk dat de doortrek in het voorjaar wisselend verloopt, afhankelijk van de weersomstandigheden. Eind maart 1964 zal alles wel een beetje hebben meegezeten.

Wel herinner ik me een verhaal van mevrouw Schanssema uit Appingedam. Zij vertelde dat haar man vanuit Appingedam naar Spijkerboor (Hunzedal) fietste om daar een dag te gaan wilsterflappen. Hij kwam dan soms 's avonds met fietstassen vol Wilsters terug. Het lijkt me niet onlogisch dat in dergelijke grote open beekdalen in Noord-Drenthe op doortrek in het voorjaar tijdelijk grote aantallen Goudplevierien pleisteren. Het zal niet toevallig zijn dat zowel bij het

te weten of er bijvoorbeeld in Zuidwest-Drenthe in dergelijke gebieden ooit Goudplevieren en Kieviten werden gevangen.)

Er vallen nog allerlei bijzonderheden over de wilstervangst te vertellen, maar dan zou dit artikel te lang worden. Laat ik eindigen met een verslag van een goede vangdag in november 1997.

Na twee mislukte pogingen om ten zuiden van Zuidhorn wat Wilsters en Kieviten te vangen en te ringen, ging ik welgemoed op een zonnige maandagmorgen voor de derde keer naar de Polder Noordland om mijn geluk te beproeven. Maar dat liet me opnieuw in de steek. Er zat nog slechts een klein koppeltje Kieviten op de ijsbaan van Brittil. Om half elf gingen ze op de wicken en dreven ze in mijn richting. Met enig geluk ving ik er één en daar bleef het bij. Ik brak op en ging naar huis. Halverwege besloot ik toch nog even bij het Leekstermeer te kijken en wat ik niet had verwacht, daar zaten nog heel wat Kieviten en Wilsters. (Mijn ervaring is dat ze zich in de late herfst langer ophouden op de klei dan op het veen.) Na enig zoeken kwam ik bij Cor Hamming terecht en die had er geen bezwaar tegen dat ik meteen nog wat vogels op zijn land wilde vangen. Toen ik half vijf het 'spul' definitief oppakte, had ik nog 2 Kieviten en 14 Wilsters geringd. Nu ga ik mijn dagboek citeren:

'18 november 1997. Gister zei ik al tegen Cor Hamming dat ik morgen terug zou komen, als het weer redelijk zou zijn. Om half zeven rolde ik uit bed en het weer was redelijk. Brood en koffie maken, de auto stond nog geladen van gisteren en zo reed ik vóór 8 uur het erf van Cor op. "Je bent er vroeg bij", zei hij, toen hij mij zag aankomen. Gelukkig maar, want achteraf gezien had ik nog wat vroeger moeten zijn. Tijdens het uitleggen vlogen de Wilsters me al om de oren. Kwart voor negen lag het spul erop, de auto was weggezet, maar het windscherm nog niet opgezet. Ik zag een 'vleer'* Wilsters aankomen, met de neiging om in te vallen. Ik kreeg niet veel bedenktijd, maar genoeg om op een goed moment te trekken. Het waren allemaal spartelende vogels; welgeteld 24 Wilsters en 1 Kievit. De Kievit in het 'levenkistje' en de Wilsters in de duivenmand van Bertus. Net had ik de Kievit geringd of er kwamen opnieuw Wilsters. Ik ving er zes en een kwartier later 9 stuks. Ik had al gezien dat ik nog 55 ringen had en besloot geen Wilsters meer te vangen, maar me te concentreren op Kieviten. Ik was een hele tijd zoet met het ringen, meten en wegen, maar zag toch kans nog een trekje te doen van zes Kieviten. Daarna ving ik nog een paar losse Kieviten en toen was het welletjes. De wind wakkerde flink aan en ik wilde geen slachtoffers maken. Vroeger was dat anders. Van Esch zou zeggen: "Er zijn van die dagen, dan willen ze beslist dood." Gelukkig is die tijd voorbij. Het leek me aardig met dit dagboekfragment te eindigen, waaruit blijkt dat er ook nu nog af en toe redelijke aantallen Goudplevieren in Noord-Drenthe voorkomen en geflapt worden.

* Van Esch sprak van een 'vleer' Wilsters, als er een flinke groep in gesloten formatie naderde.

Summary: Fowling in Drenthe

The tradition of catching Golden Plovers with specific pull nets, called 'wilsternets', is well-known in the province of Friesland. However, it is also in use in the northern grasslands of the province of Drenthe, albeit at a much smaller scale than in Friesland. The author learned the trade from professionals in the early 1960s, when catching in spring was still permitted. Anecdotal data of catching Lapwings and Golden Plovers is provided for several regions in northern Drenthe, i.e. Leekstermeer area and the valleys of Grote Diep near Langelo and Hunze near Spijkerboor (open grasslands).

Adres: Steeg 3, 9337 PG Westervelde.